

Současnost českých odborných časopisů očima bibliometrie

V posledním období obchází redakcemi řady českých odborných recenzovaných časopisů noční můra skrývající se za pojem bibliometrie. Bibliometrie se coby vědní obor zabývá kvantitativní analýzou publikovaných dokumentů. Využívá metody citačních analýz k hodnocení publikací, čímž pomáhá hodnotit a měřit především vědecké dopady pro autory a jejich pracoviště. Kromě Impact Factoru (IF) vstupují do bibliometrických hodnocení další pojmy jako Article Influence Score (AIS) nebo SCImago Journal Ranking (SJR). Poslední zmiňovaný vychází z údajů databáze Scopus a svým principem je velmi podobný indikátoru AIS; IF a AIS spojujeme především s citační a bibliografickou databází Web of Science. Impakt faktor vyjadřuje míru citovanosti článků publikovaných v daném časopise v předcházejících dvou letech (IF lze tedy zjistit pouze u těch časopisů, které vycházejí nejméně tři roky za sebou). Article Influence Score (AIS) zohledňuje citace za delší období (5 let) a eliminuje sebecitační praktiky některých časopisů, představuje tak metriku určenou k odhadu důležitosti časopisu nehledě na počet publikovaných článků. Podle nové metodiky hodnocení výzkumných organizací (Metodika 2017+) se jednotlivé výstupy zařazují do kvartilů podle AIS a SJR. Vstupní informace o SJR jsou hodnoceny za období tří let, autocitace časopisu počítá do maximální míry 33 %, hodnotí citace podle prestiže časopisu, ze kterého citace pochází (citace z těch více citovaných časopisů má vyšší váhu než citace z méně prestižního časopisu). Na základě výše uvedených metrik se pak časopisy v rámci kategorie (oboru) dělí do kvalitativních pásem: I. decil (D1, 10 % „nejlepších“ časopisů v oboru), I. kvartil (Q1, 25 % „nejlepších“) - IV. kvartil (Q4, 25 % „nejhorších“).

Metodika hodnocení výzkumných organizací a programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací (Metodika 2017+; M17+), schválená vládou 8. února 2017, přináší nástroje hodnocení na národní úrovni: peer review (kvalita vybraných výsledků) a statistické metody (výkonnost výzkumu). Bohužel jedním z důsledků aplikace tohoto nástroje je výrazný otřes „životaschopnosti“ odborných tuzemských recenzovaných časopisů, neboť se zde podstatnou měrou promítá aktuální situace a postoje většiny vědeckých rad českých univerzit, lékařských fakult nevyjímaje, z něhož autor publikující mimo rozsah Q1 a Q2 je organizací v zásadě za svoji publikační aktivitu trestán.

Na stránkách Úřadu vlády, v sekci Rady pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI) [\[odkaz\]](#) jsou často kladeny otázky typu: Máme přestat publikovat v českých časopisech, které obvykle nemají vysoké citační ukazatele? Máme zakázat publikování doktorandům, kteří jsou teprve na začátku své vědecké kariéry a obvykle nemohou publikovat ve špičkových časopisech prvního či druhého kvartilu? Odpověď na kladené otázky konstatuje, že v časopisech s nižším kvartilovým zařazením (většina lokálních odborných časopisů), má smysl publikovat, a to v proporcích obvyklých pro mezinárodní úroveň konkrétního oboru.

Nejsem si jista, zda honba za Q1 a Q2 poslouží příznivě českému odbornému písemnictví, a tím potažmo české kultuře jako takové. Je politováníhodné, že některá pracoviště jsou negativně hodnocena při aktivitě svých pracovníků pro publikování v tuzemském časopise. Někteří autoři s omluvou odmítají i vyzvané přehledné články do našeho časopisu.

V kontextu s výše uvedeným se zdají být jistou nadějí první veřejná sdělení některých členů RVVI na Konferenci k Implementaci METODIKY 2017+ zaměřené na přístupy k hodnocení vědy a výzkumu v medicínských oborech. Konference se konala na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci 31. října letošního roku a její videozáznam je dostupný na [\[odkaz\]](#).

Doc. MUDr. Marián Hajdúch, Ph.D., člen RVVI popsal reálné specifické problémy metodiky hodnocení v dopadu na české časopisy původně řazené v kategorii recenzovaných a Radou vlády uznaných periodik, tyto všechny spadají do kategorie kvartilu Q4 a zhoršují tak metriku výzkumným pracovištím, mají ale velký význam zejména pro edukaci. Veřejně zaznělo, že RVVI se problematikou zabývá a současný přístup nepovažuje za správný. Jaké to má řešení? – například nezahrnovat do hodnocení M17+ články v českém jazyce. Také z přednášky prof. RNDr. Tomáše Polívky, Ph.D. místopředsedy RVVI vyznívá, že v rozumné míře je publikování tohoto druhu v pořádku! Vědecké publikování v českém jazyce je dokonce žádoucí i pro zachování a rozvoj české vědecké terminologie. Je problémem „malých oborů“, že časopisy zaměřené na tyto obory nemají nejmenší šanci proniknout do vyšších kvartilů.

Statisticky vzato lékařské obory publikují z hlediska objemu v mezinárodních časopisech podprůměrně, byť je trend pozitivní. S ohledem na zdravotnický výzkum je však žádoucí publikovat i ve Q4 a tuto publikační aktivitu nepenalizovat!

Navrhováno je řešení: vyloučit české časopisy z hodnocení modulu M2 (výkonnost výzkumu) a přesunout je do modulu M3 (společenská relevance).

Je jisté úkolem Redakčních rad českých odborných časopisů, Redakční radu časopisu Klinická biochemie a metabolismus nevyjímaje, hledat v dané situaci východiska. Nemusíme publikovat základní výzkum, ale publikací novinek prezentovanou odborníky (kteří by měli být i za takovou činnost oceněni) v oboru nejenom edukujeme, ale přinášíme také možnost přímé a elektronicky rychle dostupné vazby na články mezinárodně uznávané. Předpokládáme, že časopis Klinická biochemie a metabolismus se stane platformou pro publikace přehledových článků, odborných doporučení, aktualit v oboru i recenzně podložených zpracování zajímavých kasuistik klinických i laboratorních. Setkání akademických pracovníků v Olomouci negativní prognózy zmírňuje a snad jeho hlavním poselstvím zůstane ujištění autorům našich časopisů, že i jejich práce má velký význam.

J. Vávrová